

IEKAPSULĒT BRĪDI TĪRĀ VEIDĀ

Pēc nozares mēriem arhitekts **Taners Merkelijs** (39) joprojām pieskaitāms gandrīz jaunajiem. Vecākais arhitekts un pētnieks viena no pasaules ietekmīgākajiem arhitektiem holandieša Rema Kolhāsa birojā OMA Pastaigai pastāstīja gan par ikdienas darbu šajā īpašajā birojā, gan par saviem pirmajiem iespaidiem par Latvijas arhitektūru. Atgādinām, ka Kolhāss ir tik ietekmīgs ne tikai tāpēc, ka OMA izstrādā vērienīgus ēku projektus, vai tāpēc, ka Rems ikdienā tiekas ar citiem pasaules varenajiem, bet gan tāpēc, ka holandietim ir liels iespaids uz jaunajiem arhitektiem. Viņa birojā Rotterdamā karjeru sākuši daudzi mūsdienu talantīgākie arhitekti, kas tagad tiek saukti par Rema bērniem.

Pirms vairākiem gadiem sakarā ar izstādi OMA/Progress Barbican kultūras centrā notika publiska saruna starp diviem draugiem, kuri iepazinās, strādājot holandiešu arhitekta Rema Kolhāsa birojā. Dānu superbērns Bjarke Ingelss, pavadījis OMA pāris gadu, paziņoja, ka viņš visu ir sapratis un nodibināja savu biroju, bet japānu arhitekts Šohei Šigemacu joprojām strādā OMA un ir biroja Nujorkas filiāles vadītājs. Šohei Bjarke apjautājās, kā dānim šķiet – ko viņš joprojām nav sapratis, ja reiz tā arī vēl neesot pametis Kolhāsa biroju? Jūs OMA esat pavadījis jau vairāk nekā desmit gadu. Kas jūs tuu notur?

OMA ļoti atšķiras no vairuma arhitek-

tu biroju. Gan darba process, gan cilvēku komanda, kas birojā strādā. Ik pa laikam man šķiet, ka nu jau esmu sapratis Rema domu gājienu un to, kā viņš vada biroju, bet tad notiek kāds negaidīts pavērsiens un kļūst skaidrs, ka joprojām neko nezinu. Rema domu pasaule šķiet tik dziļa, ka to nemaz tā nevar līdz galam izprast. Es visu laiku mācos.

Bjarke, manuprāt, ir destilējis OMA principus tādā light versijā un rezultātu iesainojis ļoti pievilcīgā mārketinga un komunikāciju iepakojumā. Viņš māk katrā projekta pamatlīetas padarīt saprotamas ikviens. Jā, dažreiz tās arī vienkāršojo. Kad Bjarke kārtējo reizi bija ieklauts kādā

Fakti

Taners Merkelijs

- Dzimis 1977. gadā Kanādā.
- Manitobas Universitātē studējis vides dizainu un arhitektūru, pēc tam Kalgari Universitātē nekustamo īpašumu tirgus finanses. Maģistra grādu ieguvis Nīderlandē – Delftas Tehnoloģiju universitātē Arhitektūras inženierzinātņu fakultātē.
- Pēc studijām bijis praktikants Kalgari birojā O2 Planning + Design un Amsterdamas birojā Wingender Hovienier.
- Kopš 2005. gada strādā Rema Kolhāsa birojā OMA. Pašlaik par vecāko arhitektu un pētnieku.
- Piedalās ne tikai ēku projektēšanā, pilsētplānošanas projektu izstrādē, bet strādā arī pie izstādēm, no kurām nozīmīgākā ir kopā ar OMA partneri Renjē de Grāfu veidotā izstāde Public Works 2012. gada Venēcijas biennālē.
- Pasniedzējs Delftas Tehnoloģiju universitātē, bijis vieskritikis Berlages institūtā Nīderlandē.

no pasaules simts ietekmīgāko cilvēku to-piem, Rems kādā intervijā teica, ka Bjarke ir ļoti precīzi uztvēris 21. gadsimta laika garu un apbrīnojami prot savaldzināt savas paaudzes cilvēkus. Esmu pārliecināts, ka Bjarkes BIG birojā iet jautri. Noteikti daudz jautrāk nekā pie mums Roterdamā. Mēs, OMA, iespējams, esam iekrituši otrā galējibā – visu ekstrēmi intelektualizējuši – un varbūt tāpēc mūsu projekti šķiet smagnēji un publikai ne pārāk interesanti, jo kurš gan grib tik ļoti iedzīlināties. Rems domā, domā, domā un vēlreiz visu pārdomā, un tā mūsu projekti kļūst arvien grūtāk realizējami. Šī nemitīgā un bezgalīgā reflektēšana par projektu, pasaule notiekošo un visu citu ir gan OMA spēks, gan arī vājā vieta.

Ja BIG ir OMA vieglā versija, tad kurš no Rema bērniem ir vistuvāk skolotāja domāšanas DNS?

Manuprāt, kādreizējais OMA Amerikas filiāles izveidotājs Džošuā Prinss-Ramuss, kurš vada Rex Nujorkā. Viņu birojs ir mazāks, tāpēc spēj vieglāk kontro-lēt tajā notiekošo. Gan OMA, gan Bjarkes BIG ir kļuvuši pārāk lieli, tad bil-de sāk zaudēt asumu un izplūst. Rems un pārējie biroja partneri nespēj būt ie-saistīti katrā projektā tik daudz, cik vēlētos, bet katrā projekta kvalitāte ir atkarīga no biroja vadītāja dialoga ar pārējiem arhitektiem.

Vai taisnība, ka, Remam ierodoties birojā, tā darba temps palielinās – visi pārvietojas ātrāk un asinsspiediens ceļas?

Tā ir. Rems ir paveicis tik daudz, ka, pat vienkārši atrodoties viņam līdzās, katram gribas izdarīt labāko, ko viņš spēj. Jā, to var saukt arī par Rema personības harizmas iespaidu. Viņš piespiež darbiniekus pārkāpt robežas, ari tās, kuriem pašam nemaz negribas tuvoties. Remam patīk sašūpot situāciju, izraut mūs no ierastiem apstākļiem, piemēram, sapulces vidū nomainīt telpu. Aizejam uz otru biroja galu, un viss jau šķiet citādāk. Protams, dažkārt Rema rīcību nesaprotam. Viņam ir svarīgi atstāt vietu sakritībām un nejaušiem gadījumiem, lai rastos vieta jauniem skatpunktēm.

Starp arhitektiem īpašu Remu padarā arī paradums uzklasīt visu viedokļus. Viņu interesē, ko domā jaunākais praktikants, mums visiem vienmēr jābūt gataviem paust savas domas. Rems cēšas pieķert cilvēkus nesagatavotus, tāpēc mēs cenšamies visu laiku būt kaujas gatavībā, bet tas nozīmē arī milzīgu stresu. Tu nekad nezini, kas notiks. Rems spēj būt gan ļoti draudzīgs un iejūtīgs, gan arī brutāls un tiešs. Viņš spēj arī kliegt, un cilvēki parasti baidās no šīm dusmu izpausmēm. Remam ļoti nepatīk, ja lieto standarta frāzes vai aptuvenus jēdzienus, tad viņš uzsprāgst. Tas liek ļoti uzmanīgi izturēties pret to, ko tu saki un kā tu formulē savu domu, kādus vārdus lieto, jo katram no tiem ir tik daudz nozīmju uzslānojuma. Es pats nesen, skaidrojot kādu projektu, pateicu "lobijs", un Rems uzsprāga – ko ar to esmu domājis, kā šo vārdu saprotu? – jo apzīmējums "lobijs" arhitektūras projektos tiek lietots tik bieži, ka tā nozīme izplūst. ►

↑ Rems Kolhāss bija viens no arhitektūras skolas Strelka izveidotājiem Maskavā un tajā nolūkoja arī nākamos OMA darbiniekus.

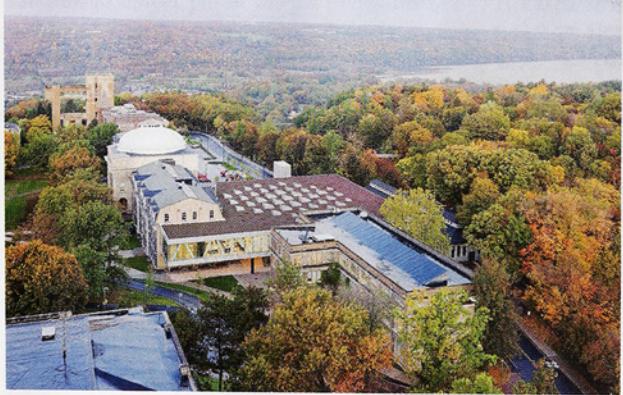

← Rems Kolhāss un Mjučas Pradas draudzība ir leģendāra. Rema birojs izstrādā dizainu visu zīmola kolekciju modes skatēm un veikaliem. Šis atrodas Londonā.

← Izstāde Public Works, kas bija veltīta tiem anonīmajiem arhitektiem ierēdņiem, kas projektēja nozīmīgas ēkas 20. gadsimta vidū. Izstādes galvenais kurators bija OMA partneris Renjē de Grāfs, un tā tika eksponēta 2012. gada Venēcijas arhitektūras biennālē.

5 OMA projekti, kuru tapšanā piedalījies Taners Merkelījs

↑ Viens no neparastākajiem studiju telpu arhitektūras piemēriem ir OMA projektētā Milsteina zāles piebūve Kornela Universitātei Amerikā.

Piekātot izstrādāt Ķīnas Centrālās televīzijas ēkas projektu Pekinā, OMA sanēma arī kritiku par draudzīgo attieksmi pret totalitāriem režīmiem.

Citi jaunākie OMA projekti

← ↑ Pradas fonda laikmetīgās mākslas muzejs un izstāžu zāles Milānā.

↓ ↓ Roterdamas mūsdieni pilsētas panorāmas neatņemama sastāvdaļa – viesnīcas un biroju milzis De Rotterdam.

Nemitīgā un bezgalīgā reflektēšana par projektu, pasaule notiekošo un visu citu ir gan OMA spēks, gan arī vājā vieta.

Rems pieprasīja domas un arī projekta skaidrību, bet visvairāk viņš necieš klišejas. OMA darbs balstās uz vispārzināmā un ierastā apšaubīšanu, izjaukšanu un apgāšanu, lai to censtos pārkārtot tiešākā, logiskākā un arī godigākā veidā, kas projektam piešķirtu jēgu. Atvērts prāts ir viena no OMA visaugstāk vērtētajām īpašībām.

Kad ierados Roterdamā, man birojā daudz kas šķita dīvains, bet tagad OMA man kļuvis par vienīgo iespējamo arhi-

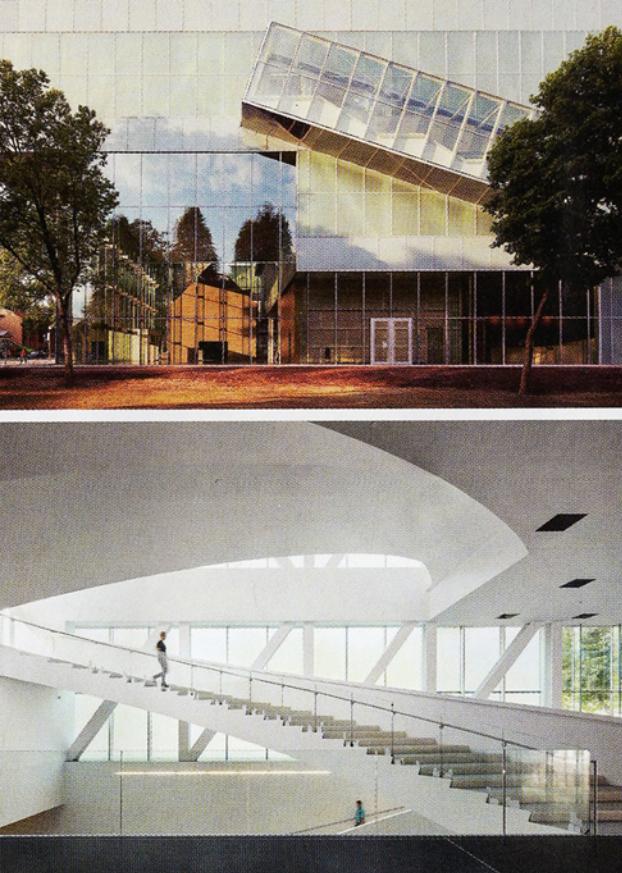
tektūras radišanas ceļu. Esmu arī pasniedzējs un cenšos Rema izmantotos paņēmienus nodot studentiem, lai viņi uz saviem projektiem spētu paskatīties ar atvērtāku prātu. Ir grūti noteikt, kas ir pareizi un kas ir klūdaini, tāpēc man šķiet tik svarīgi saprast, kāpēc kaut ko daru, un to skaidri definēt.

Kad Bjarke Ingelss strādāja OMA, viņu pārsteidzis tas, ka vairums tur ir tikai tā-pēc, lai iegūtu skaistu ierakstu savā CV.

Tā ir mūsdieni jauno arhitektu īpatnība, ka daļa cenšas kādu laiku pastrādāt gandrīz visos pasaules ietekmīgākajos birojos. Viņi kolecionē šo biroju nosaukumus savos CV kā trofejas. Bet OMA ir arī daudz ilggadīgu darbinieku, kas labi pazīst Rema darba metodes.

Cik daudz zinājāt par Remu, kad ieradāties birojā?

Mana interese par Remu sākās, vēl studējot Kanādā. Mana profesora sieva to-

↑ ↗ Timmerhuis ir ēka Roterdamas centrā, kurā atrodas pašvaldības biroju telpas, dzīvokļi un privātas mākslas galerijas izstāžu telpas.

↖ ← Kvebekas Nacionālā mākslas muzeja Pjēra Lasondes paviljons.

laik strādāja OMA, un viņa bieži stāstīja par birojā notiekošo vīram, savukārt viņš mums, studentiem. Tā iepazinu OMA no iekšienes. Studiju gados biju tik noslogots ar dažādu vēsturisko periodu arhitektūras teoriju apgūšanu, ka neatlika daudz laika Rema darbu studēšanai. Piemēram, viņa grāmatā S, M, L, XL ir vairāki tūkstoši lappušu. Godīgi sakot, to visu izlasījis neesmu, tikai pārķirstījis. Tagad, kad jau labu laiku esmu strādājis OMA, Rema grāmatās atklāju daudz jauna. Tur visa ir tik daudz, ka to saturu spēju saprast tikai pēc laika un rūpīgi pārdomājot.

Ko nozīmē būt OMA vecākajam arhitektam?

Jo lielāka ir tava pieredze, jo augstāk pa OMA struktūru tu virzies, taču tā tu kļūsti arī arvien dārgāks darbinieks. Dažkārt interesantākajiem biroja projektiem ir mazs budžets un es tajos netieku iešķistīts, jo esmu pārāk dārgs. Piemēram, tā bija ar Rema kūrēto Venēcijas biennāli. Tas bija ļoti ambiciozs projekts, bet ar nelielu budžetu. Protams, ikviens biroja darbinieks vēlētos izstrādāt izstādes projektu, bet, lai nezaudētu miljoniem euro, nedrīkst apstāties darbs pie pārējiem. Biennāles nesa birojam finansiālus zaudējumus. Es strādāju pie OMA pārstāvniecības iepriekšējā Venēcijas biennālē. Tā kā darbu Venēcijā jau biju izmēģinājis, otrreiz to darīt varbūt nebūtu sevišķi interesants.

Es lielākoties strādāju ar biroja jaunākajiem arhitektiem, vadu viņu darbu un cēšos novest līdz galam iesāktos projektus. Tā kā paralēli darbam birojā esmu arī augsts skolas pasniedzējs, dažkārt šķiet, ka nodarbojos tikai ar dažādu lietu izskaidrošanu.

Bieži vien ir jāielec dažādos projektos te un tūlīt, bet man tas patīk. Esmu strādājis pie OMA teorētiskās puses – pētniecības studijas AMO – stratēģijas izveides, pie lieliem pilsētplānošanas projektiem, pie izpētes, mācību projektiem un arī pie Prada veikala dizaina.

Gan OMA Nujorkas filiāles vadītājs Šohei Šigemacu, gan arī jūs lekcijās rādāt diagrammas, kas atspoguļo saistību starp globālās ekonomikas augšupeju, krīzēm un jūsu pašu personīgo dzīvi.

Jā, jā. Šohei to parasti dara joka pēc, bet es gribu parādīt, ka darbinieki parasti nokļūst birojā kādā tā attīstības posmā. Lielākā daļa te pavada apmēram gadu, un atkarībā no tā, vai trāpījuši augstākajā punktā vai krīzes brīdi, birojā pavadītais laiks viņiem paliek prātā kā jautrs periods vai drūms gads. Jaunie arhitekti katru krizi uztver personīgi, bet, palūkojoties ilgākā periodā, var redzēt, ka arhitektu birojiem vienmēr ir bijuši labi un ne tik spoži laiki, un tie ir cieši saistīti ar pasaules kopējo ekonomiku. Jāapzinās, ka katra arhitekta profesionālās veiksmes un biroja panākumi ir atkarīgi ne tikai no talanta, bet arī no globālās ekonomikas virzības. Izvēloties profesiju un veidojot karjeru, jāapzinās, ka ir daudz lietu, ko cilvēks nevar kontroliēt. Mēs mēdzam aizmirst, ka esam pasaules daļa.

Tāpēc es apmeklēju Venēcijas biennāli, un tāpēc man šķiet būtiski, ka Venēcijā var nojaust, uz kuru pusi arhitektūra virzās. Profesija visu laiku attīstās, un mums jāprot kritiski novērtēt pārmaiņas, jādomā, kurp tās ved. Ir tik viegli katram

iegrīmt savos darbos un nepacelt galvu, lai palūkotos, kurp virzās arhitektūras kuģis. Nevajag pieņemt, ka mēs, katrs no mums, neko nevaram mainīt! Arī vietas tās lietas, kas mums šķiet pašaproptamas, ir nesen izveidotas.

Izstādē Public Works Venēcijā vēlējāmies pievērst uzmanību tam, ka vēl 20. gadsimta vidū arhitektu biroju struktūra bija citādāka. Tolaik lielāka loma bija kolktīvam darbam. Mūsdienās ir radīts mīts, ka viss atkarīgs no atsevišķa individuāla. Ja aplūko OMA projektu aprakstus, redzams, ka autoru un iesaistīto cilvēku saraksti ir ļoti gari. Jā, Rems ir slavenākais, bet viņš nav visu OMA ēku autors. Centāmies pievērst uzmanību tam, ka ne vienmēr ir jābūt slavenam, lai paveiktu kaut ko būtisku.

Jūs man vēl neesat pajautājusi, ko es domāju par Latvijas arhitektūru. (Tās Merkelijs bija Latvijas Arhitektūras gada balvas 2016 viesis. – Red.)

Vai paspejāt apskatīt Rīgu?

Jā, biju jaunajā Latvijas Nacionālā mākslas muzeja ēkā. Man tā laikmetīgais pienesums šķiet ļoti aizraujošs, skaists un ar daudziem interesantiem risinājumiem. Svarīgi, ka telpas un vide nav pārdizainētas, ka ir atstāta vieta arī muzeja apmeklētājiem. Turklāt būvniecības kvalitāte šķiet apbrīnojami augsta.

Tiešām? Pārbūves autoram, lietuvietim Vītautam Biekšam, likās, ka tā varētu būt augstāka.

Vienmēr ir jautājums, ar ko salīdzini. Ja salīdzina ar vācu vai ūcēnu būvniecību, tad Latvijā, iespējams, kvalitāte ir zemāka,

Citi jaunākie OMA projekti

↑ 20. gadsimta 60. gadu padomju restorānu Gadalaiki Pēterburgā OMA pārvērtuši par laikmetīgās mākslas muzeju Garāža.

← OMA izstrādāja Londonas Dizaina muzeja jaunās mājvietas kvartāla plānojumu un ir autori apkārtesošo jauno dzīvokļu namu veidolam.

Cilvēki ir pārsātināti ar tehnoloģijām, viedtālruņiem un planšetdatoriem, tāpēc aizrautībai ar visu digitālo seko atplūdi, interese par analogām lietām, piemēram, muzejiem.

bet tā noteikti ir augstāka, nekā Nīderlandē ierasts. Šķiet, ka šeit visu būvē pamātīgāk. Holandieši ir kuģu būvētāji, un arī ēkas viņi ceļ tik vieglas kā buru kuģus.

Arhitektūras kritiķe leva Zībārte šāgada Latvijas Arhitektūras gada balvas pretendentus raksturoja kā garlaicīgus, jo mūsdienās bibliotēkas un mākslas muzeji neesot sabiedrībai būtiskākās ēkas.

Es netiesātu tik vienkārši, kas ir svārīgs un kas nav. Skaidrs, ka muzeju projekti jebkura arhitekta portfolio ir būtiskākie darbi. Manuprāt, cilvēki ir pārsātināti ar tehnoloģijām, viedtālruņiem un planšetdatoriem, tāpēc aizrautībai ar visu digitālo seko atplūdi, interese par analogām lietām, piemēram, muzejiem. Ne-skatoties uz visām e-grāmatām, man jo-projām patīk lasīt papīra grāmatas. Jā, es zinu, ka tās aizņem vairāk vietas grāmataplauktā un ir smagākas, bet man tās tik un tā patīk labāk. Arī saviem studentiem saku, ka grāmatas ir ilglaičīgs informācijas nesējs. Viedtālrunī, instagrama kontā un feisbuka profilā informācija uzplaiksnī un pazūd, bet grāmatā vienmēr varēsi atšķirt vajadzīgo lappusi. Grāmata noķer brīdi un to patur. Arī Amazon statistika rāda, ka mūsdienās grāmatas pērk vairāk nekā jebkad agrāk. Arī muzejs ir šāda analoga satikšanās vieta. Šeit cilvēki var saskarties ar īstiem priekšmetiem. Cilvēki ir tikai cilvēki. Varam virtuāli komunicēt, cik daudz gribam, bet neviena

facetīme saruna neatsver īstas vakariņas ar draudzeni.

Šogad Latvijas Arhitektūras gada balvas rīkotāji jautāja, kas ir laba arhitektūra. Uz šo jautājumu bija ļoti grūti atbildēt pat pašiem arhitektiem. Kāpēc?

Tāpēc, ka laba arhitektūra ir ļoti subjektīvs jēdziens. Runājot par profesionālām lietām, es parasti izvairojos lietot apzīmējumus "labs" un "slikts". Man personīgi laba arhitektūra spēj ekonomiskos, sociālos un citus aspektus atrisināt kompakti un vienkārši, tā iekapsulē kādu laika brīdi tīrā veidā. Man ir būtiski, lai arhitekta radītā telpa nav pārdizainēta, lai cilvēki nebaidās to lietot. Mums jāparedz vieta, kur cilvēkiem atstāt savu nospiedumu.

Arhitektiem dažkārt ir pārāk liela pašcenzūra: "Es esmu arhitekts, man viiss ir jāizdara skaisti un jākontrolē līdz galam!" Tā arhitektūrā parādās sekošana modei un citas nebūtiskas lietas. Arhitektiem nevajadzētu aizmirst, ka ēkas tiek celtas nevis vienu dēļ un nevis viņiem, bet gan lietotājiem. Arhitektūra nav mākslinieciska pašizpausme. Manuprāt, arhitektūrai ir jābūt neitrālai, lai cilvēkiem ir vieta to papildināt, lai arhitektūra nav ieslēgta šābriža modes tendencēs, lai arhitektūra atspoguļo savus lietotājus, nevis arhitektu. Laiks ir labs rādītājs, kas ir laba arhitektūra un kas ne tik izdevusies. Ēkas, kas izdzīvo, spēj pielāgoties un mainīties, ir laba arhitektūra.

Es pasniedzu gan arhitektu, gan inže-

nieru kursam. Esmu novērojis, ka dažkārt arhitektūras studenti ir sliktāki arhitekti nekā jaunie inženieri. Tiklīdz viņiem uz dod kādu vingrinājumu, arhitektūras studen-ti tik ļoti cenšas būt īsti arhitekti un kaut ko tik ļoti dizainēt, ka rezultāts ir ļoti sa-mocīts. Inženieru piegājiens ir pragmatisks, un viņu projektētās ēkas ir pat interesantākas – katrā ziņā ne tik pārdizainētas.

Kāda ir bijusi jūsu lielākā vilšanās profesijā?

Lielais disbalansss starp kādas ēkas projektā iesaistītājiem un viņu peļņas daļu. Mēs reiz birojā uztaisījām diagrammu, kurā attēlojām visus projektā ie-saistītos, viņu atbildību un pelnu. At-klājās, ka arhitektam ir ļoti maza ietekme uz procesiem, kas nosaka ēkas arhi-tektūras kvalitāti, bet tieši no arhitekta tiek prasīta atbildība, no viņa nāk sākot-nējā ideja un viņam jārod risinājumi gan funkcionālām, gan vizuālām problēmsituācijām. Arhitekts saņem desmito daļu no būvnieka peļñas, bet pārdevējs saņem daudz vairāk nekā arhitekts un būvnieks kopā. Man šķiet netaisnīgi, ka arhitekts, kas visu izdomā, un būvnieks, kas izdo-māto realizē, nopelna daudz mazāk nekā cilvēks, kas ierodas ar arhitekta radītās skaistas ēkas bildi un to pārdod. Tas no-zīmē, ka arhitekta darbs netiek novērtēts. Mēs veicam tik lielu intelektuālu ieguldī-jumu katrā projektā, bet neesam pietie-kami gudri, lai paši nopelnītu! ●